

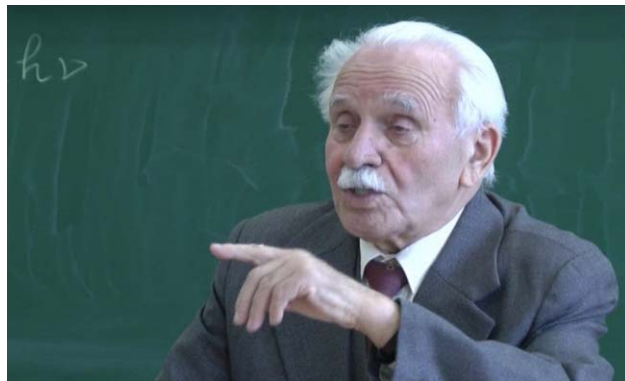
NAGY KÁROLY: ÖNÉLETRAJZ – RÉSZLETEK

Az érettségi előtti hónapokban még vacilláltam, hogy hogyan tovább? Milyen felsőfokú intézetbe jelentkezek? A matematikát szerettem a legjobban, de érdekelt a kémia is. Mindegyiknek jó tanára volt. A fizika a kereskedelmiben lényegében mellékes tantárgy volt, és csak egy évig tanultuk. Egyébként kitűnő tanárunk volt, *Sevcsik Jenőnek* hívták. Ő a fényképezés nagy mestere volt, könyvet is írt róla. Még a polgári iskolai rajztanárom hatására szerettem rajzolgatni, festegetni, ezért az is felmerült, hogy a Képzőművészet Főiskolára megyek festőnek és rajztanárnak.

A tanárság iránti vonzódásom már korábbról megvolt bennem. Valószínű, hogy tanáraim példáját látva. Későbbi visszaemlékezéseimben ezt úgy szoktam fogalmazni, hogy a tanári pályát igen fontosnak tartotam mindig és tartom ma is, mert úgy gondolom, hogy egy nemzet jövője nagymértékben függ a tanítók és tanárok munkájától. Az osztályfőnököm tudta, hogy szabadidőmben festegetek, ezért elvitt egykori diáktársához, *Barcsay Jenő* festőművészhez, a főiskola tanárához. Magammal vittem rajzaimat, festményeimet megmutatni. Látott bennem valami tehetséget, mert azt tanácsolta, hogy az érettségi után jelentkezzem hozzá növendéknek.

Mégsem oda jelentkeztem, mert édesapám munkahelyén az anyagvizsgáló laboratórium vezetője, azt mondta, hogy csak nem megy éhenkórász festőnek a tehetséges gyereke? Menjen vegyésznek, abból a szakmából meg lehet élni. Így azután vegyésznek jelentkeztem a Pázmány Péter Tudományegyetemre, de nem vettek fel, mert ahhoz gimnáziumi érettségi kellett volna. Végül a matematika-fizika tanári szakra jelentkeztem. Azonban itt is hiányolták a gimnáziumi érettségi bizonyítványt, ezért csak rendkívüli hallgató lehettem az első évben. Minden előadást hallgathattam, mintha rendes hallgató lettem volna. Az év végén kiegészítő gimnáziumi érettségit tettem, és ezután elismerték a rendkívüli két félévemet, és a másodikra már rendes hallgatóként iratkoztam be.

A matematika-fizika szakot a matematika miatt választottam, mert ezt szerettem és ezt tudtam az eddigi tantárgyak közül a legjobban. Igen ám, de a kereskedelmiben az úgynevezett kereskedelmi számtan dominált, a gimnáziumi tananyag egészen más volt. Az egyetemi első félévben a differenciál- és integrálszámítást *Szász Pál* professzor úr adta elő. Ő jó előadó volt, de egy kicsit rapszodikus. Utóbbi például abban is megnyilvánult, hogy a kollokviumokon a kérdéseire csak az ő általa elgondolt válaszokat fogadta el. Szinte vissza-visszatérő kérdés volt, hogy mondjon egy tipikus irracionális számot. Erre ösztönösen a négyzetgyök kettőt szokták mondani a hallgatók. Ez irracionális ugyan, de ő nem

Utolsó, 2014. január 11-én, a Fizikatanári Doktori Iskolán tartott előadása közben.

ezt, hanem az 1,01001000100001000001 stb. nem szakaszos tizedes törtet fogadta el helyes válasznak. Később már mindenki tudta, hogy ezt kell mondani. A félév elején a sorozatokkal és a sorokkal foglalkozott. Nem nagyon értettem. Teljesen meg voltam ijedve. Már azt gondoltam, hogy nem jó helyre jöttem. Ezt a furcsa érzésemet még fokozta, hogy az első sorban ült egy magas fiú (akiről később megtudtam, hogy *Moravcsik Gyulának* hívják, és apja egyetemi tanár a Bölcsészettudományi Karon). Ez a fiú valószínű mindent értett, mert néha még ki is javította a professzort, ha esetleg tévedett. Fejvesztetten rohantam az Egyetemi Könyvtárba, kivenni Szász Pál kétkötetes tankönyvét. Néhány hét elteltével, a komoly tanulás után minden helyre állt, értettem az előadást. Sőt már élveztem is. *Turán Pál* számelméleti szemináriumára is eljártam, de itt már rájöttem, hogy nincs bennem matematikai alkotó véna. Akkor jött el az egyensúlyi állapotom, amikor a második évben *Novobáczky Károly* elméleti mechanika előadását hallgattam. Fokozatosan kezdtem érezni, hogy ez a nekem való tudományterület. *A természet titkainak kutatása egzakt matematikai módszerekkel – elméleti fizika*. Ez lett azután egész életem egyik hivatása, a másik az oktatás, az előadások tartása.

Az egyetemi oktatás rendje akkor még elég szabad volt. Kööttséget csupán az jelentett, hogy aki tanár akart lenni, annak a Tanárképző Intézet előírta, hogy mely tantárgyakat kell hallgatnia, és melyekből kell vizsgáznia, továbbá azt, hogy a második év végén tanári alapvizsgát, a negyedik év végén pedig szakvizsgát kell tennie. Ezen vizsgák tematikája is meg volt szabva. Csak példaként említem, hogy az alapvizsgán egy szabadon választott magyar irodalmi vizsgát is kellett tenni. Ez azt jelentette, hogy előtte egy vagy két félévet kellett hallgatni valamelyik irodalmártól. Én *Waldapfel Józsefet* hallgattam, talán *Kisfaludy Károlyról*.

A második világháború utáni években a háborús emberi veszteségek miatt elég nagy tanárhiány volt az országban, ezért, amikor mi negyed évesek voltunk, a tanulmányi időt öt év helyett négyre rövidítették,

Az írást Nagy Károly számítógépén találta családja, ők bocsátották rendelkezésünkre ezt a részletet.

hogy hamarabb pótolják a hiányzó tanárokat. Úgy emlékszem, hogy ez két évig tartott, és utána visszatértek az öt éves tanárképzéséhez. Én tehát négy évig jártam egyetemre. A negyedik év most úgy alakult, hogy két-két hetet hospitáltunk mindegyik tantárgyunkból, és csak a magunk által választott egyik szakból tanítottunk. Én fizikát tanítottam. Normális esetben az ötödik év a gyakorló tanítás éve. A tanítás mesterségbeli dolgait azért a negyedik évben tanultuk ám. Elemi matematikát hallgattam például *Gallai Tibortól*, *Obláth Richárdtól*. A fizika tanítását pedig *Vermes Miklóstól* tanultam. Vermes egy nagy, kopott bőrdobozban hozta az egyetemre a demonstrációs eszközöket, és azokat mutatta be. Ezek az órák a Múzeum körüli épület második emeletén, a XI. tanteremben voltak. Vermes ekkor még a Fasori Evangélikus Gimnáziumban tanított, és meghívott előadó volt az egyetemen. Emlékszem, a Fasori Gimnáziumban a laboratórium egy folyosón volt kialakítva a diákok gyakorlásához. Vermes abban az időben, és még élete végéig az első számú középiskolai fizikatanár volt. Az evangélikus gimnázium államosítása, illetve megszüntetése után Csepelre került, és ott tanított élete végéig a Jedlik Ányos Gimnáziumban.

Egyetemi tanulmányaim befejezése után az egyetem Elméleti Fizikai Tanszékére kerültem, először gyakornoki beosztásba, talán egy évig, majd utána tanársegéd lettem. Ekkor még éppen létezett az intézeti forma, Novobátzky Károly volt az intézet igazgatója. Az első oktatási munkám a másodéves fizikai laboratóriumban gyakorlatvezetés volt. Ezt csak egy

fél évig csináltam. Utána számolási gyakorlatokat vezettem *Haiman Ottó* kísérleti fizika előadásához. Ekkor talán megszűnhetett az intézeti forma, és önállósultak a már korábban is létezett tanszékek, mert ettől kezdve csak elméleti fizika volt a munkám. Vegyeseknek tartottam elméleti fizika előadásokat. Ezután szép fokozatosan mélyedtem el az oktatásban és a kutató munkát is elkezdtem.

Novobátzky mellett a fiatalokból nagyon lelkes, a tudomány és az egyetemi oktatás iránt szinte megszállottként élő kis csapat állt össze. Akkoriban az Elméleti Fizikai Tanszék munkatársai voltak: *Szamosi Géza*, *Román Pál*, *Freud Géza*, *Békéssy András*, *Marx György*, *Szabó János* és én. Odakerülésem idején jött vissza a Műszaki Egyetem könyvtárából, a korábban *Ortvay* mellett tanársegédként ott levő *Neugebauer Tibor*. Az utánam következő évben jött *Kisdi Dávid*. A tanszék létszámának ez a viszonylag nagymértékű fejlesztése annak a következménye volt, hogy a háború után az egyetemek kapui – az országban szinte mindenütt – szélesre tárultak a tanulni akaró diákok előtt. Sőt, ezt a népi kollégiumok létesítésével még támogatták is. Különösen a vidéki, munkás-paraszt szülők gyermekei részére. Amikor a kommunista párt hatalma 1948 után megerősödött, ez a népi származású leendő értelmiség már veszélyesnek tűnt a hatalom számára, ezért gyorsan megszüntették a népi kollégiumokat. Mivel mi Budapesten laktunk, én nem voltam népi kollégista, de érzelmileg, és származásomnál fogva is a helyem ott lett volna közöttük.

ÉDESAPÁMRÓL

Csodálatos ember volt! Figyelme mindenre kiterjedt, mindenkinek támasza volt a családban. Érdekes volt, ahogy felső tagozatos általános iskolás korunk óta (két évvel fiatalabb öcsém van) figyelemmel kísérte tanulmányainkat, főleg a matematika, fizika és kémia tantárgyakból.

A kezdetekben rengeteg vitánk volt, hiszen számomra szent volt tanáraink szava, magyarázata, nehéz volt elfogadni, ha ők mégis hibáztak. Többször megkaptam édesapámtól, hogy neki higgyek, hiszen a tanáromat is Ő tanította! Mire középiskolás lettem már nagy összhangban tanultunk együtt. Akkor azt volt nehéz elfogadnom, hogy nem csak az adott kérdésre kaptam meg a választ, hanem – a régebbi anyaghoz visszanyúlva – arra törekedett, hogy értsem is az összefüggéseket. Igényes és precíz volt. Néha egy-egy matematikafeladat kifogott rajtunk, de nem adta fel. Volt olyan, hogy reggelre, iskolába indulás előtt született meg a megoldás.

Érettségi után az ELTE matematika-fizika tanári szakára jelentkeztem. Ebben az Ő hatása, irányítása is benne volt. Akkor az érettségi után még külön fel-

vételiztünk. Angol tagozatra járva fizikából voltak hiányosságaim, így három hétig a balatoni kis nyaralónkban minden nap gyakoroltunk.

Másodéves egyetemista koromban nagy kérdés volt édesapám számára, hogy a szokásos rendet (egyszer tanárszakosokat, majd rákövetkezően fizikushallgatókat oktatott) megszakítsa-e, vagy tanítsa évfolyamunkat? Ettől kicsit én is félttem, mert a másfél év alatt számos neves tudós tanárunkról derült ki, hogy nem olyan kiváló előadó. Mi lesz, ha a körülbelül százfős évfolyamon nem lesz népszerű az édesapám? Végül én mondtam ki az utolsó szót, nem bánom, milyen véleménnyel lesznek az évfolyamtársaim, nekem mindenképpen jobb lesz, ha a megszokott, mindig lelkes magyarázatait hallgathatom az óráin. Szerencsére minden jól alakult. Édesapám számára a miénk lett az egyik legkedvesebb évfolyam. Ez a szeretet kölcsönös volt, és a tanári pályára készülve mindannyian továbbvittünk valamit abból, amit Ő, mint tanár, mint ember képviselt.

Ezekből gyűjtött össze egy csokorra valót *Scherer Éva* évfolyamtársam.

Nagy Ágnes